

Хуан ЦЗІНШЕН
м. Одеса

ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ КИТАЙСЬКОГО НАРОДУ

У запропонованій статті розглядається роль художньої культури як розвиваючої, виховної діяльності, що покликана формувати внутрішній світ людини, сприяти духовному зростанню особистості та реалізації її творчого потенціалу.

Ключові слова: художня культура, особистісний ріст, духовні цінності, виховна діяльність, моральне вдосконалення особистості, мистецтво, китайський живопис, естетика.

Стаття надійшла до редколегії 04.12.2015

УДК 37.0:371.11:005.591.6 (410)

Ольга ШАПОВАЛОВА

м. Суми
olgashap95@mail.ru

ЗМІСТОВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті представлено аналіз системи загальної середньої освіти Великої Британії та моніторингу управління. Охарактеризовано та конкретизовано дії централізаційно-децентралізаційних механізмів управління, визначено їх роль у підвищенні якості освіти. Узагальнено основні наукові підходи до проблеми моніторингу якості освітніх послуг як об'єкта управління. З'ясовано періоди правління консерваторів в освітній системі Великої Британії, де здійснено багато перетворень, які послабили повноваження місцевих органів управління освітою. Узагальнено освітню політику щодо організації педагогічного процесу, оцінювання якості навчання учнів та створення єдиної системи шкіл.

Ключові слова: Велика Британія, система загальної середньої освіти, централізаційно-децентралізаційні механізми управління, якість освіти, реструктуризація керівних органів.

Середня освіта Великої Британії вже протягом багатьох років становить інтерес для вітчизняних компаративістів. Лише за останні п'ятнадцять років різні аспекти діяльності та реформування цієї системи стали предметом багатьох дисертаційних досліджень. Стійкий інтерес до досвіду реформ системи загальної середньої освіти Великої Британії пов'язаний насамперед із тим, що активні й послідовні зміни цієї системи призвели до суттєвого покращення якості її діяльності. Структурні реформи, які відбувалися у системі середньої освіти Великої Британії у другій половині ХХ століття мали неперервний характер, продовжувалися протягом кількох політичних циклів, що дозволило забезпечити їх послідовність і ефективність [3].

Кардинальні зміни у сфері освіти, зумовлені глобалізацією й інтернаціоналізацією та передбачають необхідність розроблення нових механізмів удосконалення освіти, переду-

сім підвищення якості освітніх послуг, які забезпечуються модернізацією системи управління. Розроблення і впровадження нових підходів до управління освітою України зумовлює необхідність вивчення і систематизації прогресивного досвіду реформування системи управління освітою, здобутого розвиненими країнами, передусім, Великою Британією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що реформування управління середньою освітою Великої Британії є предметом наукового пошуку українських і російських науковців (С. Арутюнова, Н. Авшенюк, А. Алексюк, І. Бабина, І. Булах, Г. Бутенко, Я. Болюбаш, В. Власова, Б. Вульфсон, В. Вазинович, Н. Воскресенська П. Віткіна, В. Грубінко, М. Гурій, А. Джуринський, В. Краєвський, В. Кремень, О. Локшина, Е. Маркаряна, Н. Мороз, Л. Пуховська, А. Сбруєва, Р. Сойчук, Н. Селезньова, Г. Хімічева. В. Шинкарук та ін.).

Проте, окреслене питання потребує подальшого вивчення і систематизації в контексті з'ясування основних напрямів і характеру реформ.

Мета статті – здійснити аналіз сучасних реформ у галузі управління середньою освітою Великої Британії, схарактеризувати й конкретизувати дії централізаційно-децентралізаційних механізмів управління, визначити їх роль у підвищенні якості освіти.

У Великій Британії відбувається поєднання і збалансування централізаційно-децентралізаційних механізмів управління освітою. Для британської моделі управління освітою характерним є принцип територіальних відмінностей, що пояснюється специфікою територіального розподілу країни.

Процес модернізації управління освітою у Великій Британії активізувався з 1944 р. і був пов'язаний із упровадженням низки нововведень щодо взаємодії центральних і місцевих органів управління. Подібні зміни були результатом прийняття у цьому ж році Закону «Про освіту», в якому було закладено загальні принципи управління шкільною освітою країни. Усі наступні закони у галузі управління освітою якісно не змінили існуючу систему управління, їх уведення лише регламентувало функції і обов'язки керівних органів, характер їх владних повноважень [2].

Керівним органом управління освітою на національному рівні є Міністерство освіти (Department for Education and Skills, DfES). Його очолює міністр освіти, який призначається її Величністю Королевою Великобританії. Міністерство освіти є відповідальним за упровадження національної політики у галузі середньої освіти, здійснює керівництво діяльністю існуючих освітніх установ країни. Місцеві органи управління освітою (Local Education Authorities, LEA) підзвітні Міністерству освіти й виконують покладені Міністерством повноваження. Головним завданням управління освітою на місцевому рівні є реалізація національної освітньої політики на місцевому рівні з урахуванням регіональних особливостей.

На національному рівні Міністерством освіти здійснювалась загальнодержавна політика розвитку освітньої системи, передусім

визначалися її стратегічні пріоритети. Децентралізаційні прояви в управлінні освітньою системою (тобто можливість розвитку шкільних ініціатив) зумовлювалися тим фактом, що в Законі «Про реформу» 1944 р. (Акт Батлера) не була визначена можливість впливу на зміст освіти, форми й методи навчання з боку центральної або регіональної влади [1, 237].

Значну роль у здійсненні управлінських функцій в країні відіграють органи локальної влади. Передусім ще Законом про освіту (1944) визначено необхідність підтримки і розвитку інституту менеджерів або членів шкільних рад (governors or managers). Згідно Закону встановлено склад таких рад (governing bodies) для різних типів шкіл, порядок їх функціонування, визначено роль місцевої влади в організації шкільних рад.

Традиційно місцеві органи управління освітою країни мають широкі повноваження. Децентралізаційні прояви управління освітою відображено у широкій компетенції місцевих органів щодо розвитку шкільної мережі, укомплектування шкіл педагогічним персоналом, розподілу субсидій, відповідальності за зміст і якість навчання, контролі за навчальними планами і програмами, які впроваджуються у школах. В умовах автономності, шкільна адміністрація та вчителі проявляють високу ініціативність у розробленні навчальних планів і програм, прийнятті ефективних рішень щодо організації навчального процесу. Проте низька якість освіти, яка зберігалась за таких умов, спричинила різку критику децентралізаційних проявів в управлінні освітою. З кінця 70-х років XX ст. посилюється тенденція до централізації управління освітою, зростає роль центральних органів управління у забезпеченні її якості. Про посилення централізаційних проявів управління освітою Великої Британії свідчить і уведення Національних освітніх стандартів (1988). Проте такі процеси супроводжувались активізацією ролі місцевих і локальних органів управління. Так, після набрання чинності «Закону про освіту» (1988), відповідальність місцевих органів управління переходить до шкільних рад, які є добровільними громадськими об'єднаннями, та покликані

сприяти шкільній адміністрації у вирішенні управлінських проблем. «Законом про освіту» (1988) було введено правила діяльності шкільних рад: вибори голови ради мали здійснюватися щорічно, введено обмеження щодо членства у радах [5, 107].

На початку 80-х років ХХ ст. було здійснено спроби реструктуризації керівних органів шкіл. «Законом про освіту» (1988) започатковано включення до складу шкільних рад батьків і вчителів на виборчій основі. Директор за власним бажанням міг бути членом ради, склад інших членів ради залежав від місцевих органів управління. Закон зобов'язав школи надавати батькам необхідну інформацію щодо навчальних планів, специфіки організації діяльності школи, дисципліни, успішності і т. ін.

Управління середньої освітою зберігало в досліджуваній період як тенденції до централізації, так і до децентралізації. Централізація управління включала такі складові:

- запровадження урядом структурних змін (циркуляр 10/65) (перетворення вже існуючих типів середніх шкіл на єдині загальноосвітні школи);
- централізоване фінансування граматичних грантових шкіл та прийняття урядом рішень стосовно виведення їх із державного сектору освіти;
- екзаменаційна реформа, що передбачала централізоване запровадження різних типів екзаменів та атестатів середньої освіти (GCE, CSE, GCSE) для учнів академічного й неакадемічного профілів єдиних загальноосвітніх шкіл.

Децентралізаційні тенденції – це насамперед збереження суттєвої шкільної автономії у визначенні змісту та методів навчання. «Наполягання на автономії, – пише відомий історик освіти К. Джоунс, – було зумовлено не тільки довірою до професійних якостей учителів, але й домінуючою в Англії того часу загальною теорією освіти, згідно з якою гарне викладання є результатом взаємодії між учителем і учнями, воно залежить від спонтанної співтворчості, що виникає у кожній конкретній навчальній ситуації. Воно зумовлене здатністю вчителя розуміти та поважати особистість учня та його попередній життєвий досвід» [4].

Відповідно до положень Закону про освіту (1988) було створено Відділ освітніх стандартів (Office for Standards in Education (Ofsted)), до складу якого було введено незалежних інспекторів, відповідальних за перевірку й інспектування діяльності шкіл. Розвитку системи зворотного зв'язку в управлінні школою сприяло введення інспектування шкіл та збору інформації про результати їхньої діяльності. Діяльність Відділу отримала значний резонанс, оскільки оприлюднення результатів дозволило виявити недоліки в діяльності окремих шкіл, активізувати прагнення педагогічних колективів щодо підвищення ефективності шкіл.

У 1992 р. було введено посаду головного інспектора і розроблено рекомендації з організації шкільного інспектування Ofsted (Відділ стандартизації в освіті). Стосовно цього приймалися рішення про обов'язкове інспектування початкових і середніх шкіл з метою виявлення навчальних закладів, які не відповідають вимогам, розробленими Ofsted. Згодом Законом про освіту 1997 року Національну раду з професійних кваліфікацій (National Council for Vocational Qualifications (NCVQ)) та Відомство з питань шкільного курикулуму та оцінювання (School Curriculum and Assessment Authority (SCAA)) були реорганізовані у Відомство з питань кваліфікацій та курикулуму (Qualifications and Curriculum Authority (QCA)) [6].

Варто зазначити, що за період правління консерваторів, в освітній системі Великої Британії було здійснено багато перетворень, зокрема, були послаблені повноваження місцевих органів управління освітою, переглянута освітня політика щодо організації педагогічного процесу, оцінювання якості навчання учнів та створення єдиної системи шкіл. Проте, система освіти, запропонована консерваторами, зазнала багато критики з боку опозиції, оскільки, низький рівень якості освіти у Великій Британії, не давав можливості країні бути конкурентоспроможною на світовому освітньому ринку.

На виборах 1997 року перемогли лейбористи на чолі з Тоні Блером (Tony Blair), які невдовзі здійснили зміни та реформи в системі національної освіти. У 1997 році було при-

йнято новий документ під назвою «Вдосконалення шкіл», відповідно до положень якого, організація педагогічного процесу в школах Великої Британії зазнала таких трансформацій:

- середні школи були перетворені на профільні школи, в які відбирали невелику кількість учнів з урахуванням виявлених здібностей;
- кількість учнів у початкових класах зменшилася до тридцяти або менше;
- принаймні годину на день учні початкової школи стали вивчати англійську мову та математику;
- утверджено стандарторієнтований підхід у шкільній освіті;
- посилена педагогічна увага до учнів з етнічних меншин та дотримання расової рівності в шкільному колективі;
- запроваджено педагогічний супровід учнів з проблемами поведінки;
- запроваджено систему групової роботи вчителів з учнями під час вивчення природознавства, математики та мов;
- запропоновано удосконалити плани роботи батьків з учнями;
- видані національні директиви щодо якості виконання учнями домашніх завдань самостійно і в процесі позакласної роботи;
- створена нова національна система підготовки вчителів та директорів шкіл [7].

У 1998 році був прийнятий новий законодавчий акт, який забороняв школам визначати завдання під контролем місцевих органів управління освітою. Цей акт зберігав переваги попереднього підходу, закріплював їх і делегував більшу кількість повноважень тепер уже всім школам, а не тільки тим, які фінансувалися безпосередньо державою. Крім того, було законодавчо закріплено максимальний відсоток бюджету, який місцеві органи управління освітою могли витратити на власні потреби, і можливість впроваджувати на національному рівні діяльність місцевих органів управління освітою, якщо ці органи перевищували свої повноваження. Згідно законодавчим актам 1998 р. автономність управління освітою на локальному рівні значно посилилась.

Наступним кроком у цьому напрямі був «План дій для міських районів» (Action Plans

for Inner City scheme), реалізація якого розпочалася у березні 1999 р. Цей проект передбачає створення спеціальних умов у містах для перетворення загальноосвітніх шкіл на спеціалізовані школи і впровадження ініціативи шкіл-маяків. Станом на вересень 2001 р. існувало 685 шкіл спеціалістів у 130 округах по всій Англії [5, 112].

Аналіз управління системою загальної середньої освіти в Англії дозволив зробити висновок, що у другій половині ХХ століття продовжилися тенденції до централізації, що включало: запровадження централізованого фінансування граматичних грантових шкіл та надання уряду можливості прийняття рішень щодо виведення таких навчальних закладів із державного сектору освіти; здійснення екзаменаційної реформи (централізоване запровадження різних типів іспитів та атестатів середньої освіти (GCE, CSE, GCSE) для учнів академічного та неакадемічного профілів єдиних загальноосвітніх шкіл).

Таким чином, прагнення удосконалення освіти і підвищення її якості зумовили необхідність реформування сфери управління освітою Великої Британії. Аналіз реформ другої половини ХХ століття дозволив встановити тенденцію до впровадження централізаційно-децентралізаційних механізмів управління, які відіграють пріоритетні позиції у забезпеченні якості освіти.

Список використаних джерел

1. Сбруєва А. А. «Третій шлях» реформування англійської школи та його оцінки в контексті неоліберальної ідеології / А. А. Сбруєва // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Суми, 2002. – Ч. 1. – С. 233–245.
2. Chitty C. State schools: New Labour and the Conservative legacy / C. Chitty and J. Dunford (eds). – London : Woburn Press, 1999. – 275 p.
3. Department for Education and Employment (DfEE) (1997b) From Targets to Action: Guidance to Support Effective Target-setting in School. – London : DfEE, 1997.
4. Education Reform Act, 1988 [Electronic resource]. – URL : http://www.opsi.gov.uk/ACTS/acts1988/ukpga_19880040_en_1
5. Katz S. Developing an evaluation habit of mind // Canadian Journal for Program Evaluation / S. Katz, S. Sutherland, I. Earl. – 2002. – Vol. 17 (2). – P. 103–119.
6. NCE (National Commission on Education) Learning to succeed: report of the Paul Hamlyn Foundation. – London : Heinemann, 1993. – 180 p.
7. School Curriculum and Assessment Authority [Electronic resource]. – URL : http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1993/ukpga_19930035_en_1

Olga SHAPOVALOVA
Sumy

THE CONTENT AND PROCEDURAL BASES OF MANAGEMENT OF GENERAL SECONDARY EDUCATION IN GREAT BRITAIN IN THE SECOND HALF OF THE XX CENTURY

This article presents an analysis of reforms in the sphere of secondary education management in Great Britain in the second half of the twentieth century. The author has determined and specified actions of centralized-decentralized management mechanisms, defined their role in improving the quality of education. The development and implementation of new approaches to management education Ukraine cause the necessity to study and systematize good practices reforming education received by the developed countries, primarily the United Kingdom of Great Britain and Northern Island. In the UK there is a tendency to combination and balance centralized-decentralized mechanisms for management education. Decentralization trends is primarily significant for saving school autonomy in determining the content and teaching methods.

Key words: UK, system of general secondary education, tsentralizatsiyno-detsentralizatsionnyh control mechanisms, quality of education, restructuring of the governing bodies.

Ольга ШАПОВАЛОВА
г. Сумы

СОДЕРЖАТЕЛЬНО-ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ СИСТЕМОЙ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ВЕЛИКОБРИТАНИИ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ ХХ ВЕКА

В статье представлен анализ системы общего среднего образования Великобритании и мониторинга управления. Охарактеризованы и конкретизированы действия централизационных-децентрализационных механизмов управления, определена их роль в повышении качества образования. Обобщены основные научные подходы к проблеме мониторинга качества образовательных услуг как объекта управления. Выяснено периоды правления консерваторов в образовательной системе Великобритании, где осуществлено много преобразований, которые ослабили полномочия местных органов управления образованием. Обобщено образовательную политику по организации педагогического процесса, оценки качества обучения учащихся и создания единой системы школ.

Ключевые слова: Великобритания, система общего среднего образования, централизационно-децентрализационных механизмы управления, качество образования, реструктуризация руководящих органов.

Стаття надійшла до редколегії 30.01.2016